ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Султонов Мусулмон Субҳонович дар мавзӯи «Мукаммалгардонии низоми идоракунии суғуртакунонии хавфу хатарҳои бонкӣ», барои гузаштан аз даври дуюми экспертизаи диссертатсия дар факултети молиявию иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07. -Молия, муомилоти пулӣ ва қарз.

Муҳимияти мавзӯи таҳқиқот. Зиёдшавии нуфузи суғуртаи хавфҳои бонкӣ дар ҷаҳон ба якчанд сабабҳо алоқаманд аст. Яке аз онҳо васеъшавии майдони суғурта, аз қабили шумораи бонкҳо, активҳо ва сармояи онҳо, зиёдшавии ҳаҷми амалиётҳои бонкӣ ба шумор меравад. Сабаби дигаре, ки бонкҳоро ба суғуртакунӣ маҷбур месозад, афзоиш ва васеъшавии доираи хавфҳое мебошад, ки боиси зарар мегардад, инчунин зиёдшавии ҳаҷми зарар мебошад, ки бо туфайли ҳодисаҳои фавкуллода ба вуқуъ мепайванданд.

Дигар ин ки устувории низоми бонкӣ аз бисёр ҷиҳат ба сифати идоракунии хавфҳо вобаста мебошад. Бонкҳо ба таври доимӣ низоми идоракунии онҳоро такмил медиҳанд. Вақтҳои охир принсип ва технологияҳое шакл гирифта инкишоф ёфта истодаанд, ки ба стандартҳои байналмилалии фаъолияти бонкӣ асос ёфтаанд, ки дар онҳо суғуртаи хавфҳо қисмати ҷудонопазири низоми умумии идоракунии хавфҳо маҳсуб меёбанд. Маҳз масъалаҳои номбурда муҳиямияти интихоби мавзӯи тадқиқотии диссертантро ба миён гузоштааст.

Ҳадафи таҳқиқоти рисолаи илмии диссертант таҳлили ҳамаҷонибаи нақш ва мақоми суғурта дар системаи идоракунии хавфи бонкӣ, ошкор намудани хусусиятҳои ҳимояи суғурта ва таҳияи консепсияи идоракунии хавфу хатарҳои бонкӣ ба воситаи суғурта мебошад.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд. Диссертант моҳияти назариявии суғуртакунонии хавфу хатарҳои бонкӣ таҳқиқ гардида

хусусияти мушкилоти иқтисодӣ ва сиёсие, ки дар мавриди онҳо ташкили система баррасӣ мегардад (С.50).

Ба андешаи диссертант айни замон набудани ширкатҳои азнавсуғуртакунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ширкатҳои ватании суғуртавиро маҷбур месозад, ки барои азнасуғуртакунӣ ба ширкатҳои хориҷӣ муроҷиат кунанд, ки ин хароҷоти зиёдро талаб мекунад ва ҳам кафолати пурра надорад (С.96).

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Аҳамияти амалии таҳқиқот натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд ба мақсади такмили ҷараёни таълим дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ дар курсҳои зерин ба монанди: «Суғурта», «Фаъолияти бонкӣ», «Хавфҳои қарзӣ», «Хатарҳои бонкӣ» «Молия» ва монанди инҳо мавриди истифода қарор гиранд.

Чоп намудани таълифоти натиҷаҳои диссертатсия дар матбуоти илмӣ. Аз рӯи натиҷаҳои таҳқиқот 7 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳо ва нашрияҳои аз тарафи Комиссияи олии аттестасионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсиягардида ба нашр расидааст.

[1-М] Султонов М.С. Баъзе масъалаҳои суғуртаи хавфу хатарҳои сармоягузорӣ дар шароити имрӯза [Матн] / М.С. Султонов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – Душанбе, 2018. - №6. қ.2. – С. 155-158.ISSN

[2-М] Султонов М.С. Роҳҳои такмил додани хизматрасонии суғуртавӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / М.С. Султонов // Паёми ДДБ ба номи Носири Хусрав. Маҷалаи илмӣ. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва иқтисодӣ. – Бохтар, 2018. - №1/3 (55). – С. 200-206.\ ISSN

[3-М] Султонов М.С. Мушкилоти бозори суғурта ва роҳҳои бартараф намудани он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / М.С. Султонов, Ш.М. Саидмуродов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – Душанбе, 2019. – №2. – С. 128-132. ISSN

ақидаҳои хешро ҷиҳати такмили онҳо пешниҳод ба шакли зайл суғуртаи хавфу хатарҳои бонкӣ ин таҷрибаи муносибатҳои иқтисодӣ ва корӣ дар байни бонк ва ширкати суғуртавӣ мебошад, ки дар асоси истифодаи захираҳои якдигар барои ташкили фурӯши маҳсулоти худӣ ва хизматрасонӣ бо мақсади ба даст овардани фоидаи тарафайн ба роҳ монда шудааст пешниҳод, масъалаҳои методии хавфу хатарҳои бонкӣ ва таснифоти он дар низоми бонкиии Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ гардида, масъалаҳои методӣ хавфу хатарҳои бонкӣ ва таснифоти он ба шароити бозори бонкӣ ва суғуртавӣ мутобиқ муайян, бонкҳои тиҷоратӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бештар ба хавфҳои қарзӣ, бозорӣ, асъорӣ бозоргирӣ, амалиётӣ, хавфҳои шуҳрати бонк дучор мегарданд, муайян намудааст. Диссертант дар навигарии худ барои рушди минбаъдаи самараноки гурӯҳҳои суғуртакунонии хавфу хатарҳои бонкӣ бо дарназардошти иқтидор ва дурнамои онҳо такмили асосҳои ташкилӣ ва пойгоҳи меъёрию ҳуқуқӣ, консепсияи суғуртакунонии хавфу хатар оид ба муътадилгардонии хавфҳо ба воситаи консепсияи менеҷмент, консепсияи молиявӣ, консепсияи маркетингӣ, консепсияи сармоягузорӣ, таҳия намудааст.

Асоснокӣ ва муътамад будани хулосаҳо ва тавсияҳое, ки дар диссертатсия зикр гардидаанд. Рисоланавис қайд менамояд, ки солҳои охир такмил ёфтани фаъолияти бонкҳои тиҷоратӣ зарурати бунёди системаи баҳодиҳӣ, назорат ва маъмурияти хавфҳои бонкиро ба миён овард. Дар айни замон, барои ҳар як мутахассиси соҳаи молия мафҳуми «хавфу хатар» ба восита ва ё бевосита ба мафҳуми «суғурта» ба маънои «суғуртаи хавфҳо» алоқаманд медонад (С.32).

Диссертант қайд намудааст, ки дар таҷрибаи муосири бонкии мамлакатҳои хориҷӣ шаклҳои гуногуни ҳимояи пасандозҳои бонкӣ истифода бурда мешаванд. Ба интихоби шакли мушаххаси системаи кафолатдиҳӣ на танҳо хусусиятҳои таърихии рушди мамлакат, инчунин

[4-М] Султонов М.С. Асосҳои назариявии идоракунии хавфу хатарҳои бонкӣ // Паёми Донишгоҳи Давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав маҷалаи илмӣ Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва иқтисодӣ, Бохтар 2020, №1/3(77). ISSN

[5-М] Султонов М.С. Таҷрибаи мамлакатҳои хориҷа оид ба суғуртакунии хавфу хатарҳои бонкӣ [Матн] / М.С. Султонов // Кишоварз. Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур. – Душанбе, 2020. - №4 (89). – С. 269-273. ISSN

[6-М] Султонов М.С. Таснифоти хавфҳои бонкӣ ва алоқамандии он бо суғурта [Матн] / Г.Н. Назирӣ, М.С. Султонов // Паёми Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ. – Душанбе, 2021. - №3 (37). – С. 151-157. ISSN

[7-М] Султонов М.С. Роҳҳои танзими суғуртакунии хавфҳои бонкӣ [Матн] / Г.Н. Назирӣ, М.С. Султонов // Иқтисодиёти Тоҷикистон. Душанбе, 2021. - № 4(2). – С. 57-63. ISSN

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Муқаррароти назариявӣ ва методологии диссертатсия, объект, мавзӯъ, навгониҳо ва муҳтавои он ба бандҳои 7.1.Тамоюлоти ҳозиразамони ташкил ва амалкарди низоми суғурта ва бозори хадамоти суғуртавӣ, 7.2. Асосҳои назариявӣ ва методологии пешгӯйӣ ва мониторинги рушди суғурта ва бозори хизматрасонии суғурта,7.5. Рушди низоми суғурта ва бозори суғурта дар шароити кунунӣ,10.1. Ташаккули системаи бонкӣ ва инфрасохтори он дар шароити иқтисодӣ бозорӣ, 10.5. Устувории системаи бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва стратегияи рушди он, 10.16. Системаи мониторинг ва пешгӯйикунии таваккалҳои бонкӣ, Шиносномаи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.07. -Молия, муомилоти пулӣ ва қарз мувофиқат менамояд.

Ба андешаи мо дар баробари ҷанбаҳои мусбӣ, диссертатсияи тақризшаванда дорои як қатор камбудию норасогиҳо мебошанд, ки аз инҳо иборатанд:

1. Боби якуми диссертатсия асосҳои назариявии суғуртакунии хавфу хатаҳои бонкӣ ном дорад, вале тақиқи параграфҳо бештар ба суғуртаи бонкӣ бахшида шудаанд, ба хавфу хатарҳо бошад кам таваҷҷӯҳ карда шудааст.
2. Мувофиқи вазифаҳои гузошташуда дар параграфи 1.1 нуқтаи назари олимони иқтисодчӣ, махсусан иқтисодшиносони ватанӣ оиди суғуртакунии хавфу хатарҳои бонкӣ ба таври кофӣ омӯхта ва таҳлил нашудаанд
3. Ба мақсад мувофиқ мебуд агар муаллиф мутобиқ ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷойи баъзе ҷадвалҳо диаграмма ва ё дигар воситаҳои аёниро истифода мекард.
4. Дар кор баъзе ибораҳои истифода шуда ва ҷумлаҳо таҳрирталаб мебошанд.

Бо ибрози чунин нуқтаи назар метавон гуфт, ки диссертатсияи Султонов Мусулмон Субҳонович ба камбудиҳои номбаркардашуда нигоҳ накарда дар сатҳи зарурӣ омода карда шудааст ва аз ҷиҳати мазмун мутобиқи талаботҳои мавҷуда мебошад.

Умуман, диссертатсия дар мавзӯи «Мукаммалгардонии низоми идоракунии суғуртакунонии хавфу хатарҳои бонкӣ», кори илмии асоснокгардида, баитмомрасида, дорои ҳалли масъалаи аҳамияти соҳавидошта ба шумор рафта, баъд аз ислоҳи камбудиҳои ошкоргардида муаллифи он ба экспертизаи давраи навбатӣ дар Шӯрои диссертатсионии 6D.КОА-014 назди Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.07. -Молия, муомилоти пулӣ ва қарз тавсия дода мешавад.

Муқарризи холис:
Декани факултети гумрук ва таҳлили иқтисодӣ
номзади илмҳои иқтисодӣ **Бақоев Ш.С.**

Имзои Бақоев Ш.С.-ро тасдиқ менамоям,
Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсус
ДДБ ба номи Носири Хусрав Шукурзод Ҷ.А.